

ВІДГУК

офіційного опонента доктора наук з фізичного виховання і спорту, доцента

Афанасьєва Сергія Миколайовича

на дисертацію

Дешевого Євгена Григоровича

«Фізична реабілітація осіб з дорсалгіями в грудному відділі хребта в умовах спортивно-оздоровчого комплексу»,

поданої до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту, за спеціальністю 24.00.03 – фізична реабілітація

Актуальність теми дисертаційної роботи. Особливістю процесу відновлення пацієнтів з дорсалгіями грудного відділу хребта є застосування комбінації засобів і методів фізичної реабілітації, зокрема оздоровчого фітнесу. Відомо, що оздоровчий фітнес, функціональний тренінг, силові навантаження сприяють зміцненню м'язів, поліпшенню кровообігу, формуванню правильного рухового стереотипу, поліпшенню функції внутрішніх органів, зміцненню дихальної та серцево-судинної систем, що веде до зменшення інтенсивності проявів вертеброгенної патології. Але питання стосовно використання елементів різних оздоровчих систем, сучасних фітнес-програм та когнітивно-поведінкової терапії залишаються не відображені у повному обсязі у вітчизняній літературі за даною проблемою. Тому дисертаційна робота Дешевого Євгена Григоровича, спрямована на розв'язання важливого завдання у сфері фізичної реабілітації, а саме на розробку програми фізичної реабілітації пацієнтів з дорсалгіями грудного відділу хребта, є актуальною.

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри фізичної реабілітації НУФВСУ і «Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері

фізичної культури і спорту на 2011–2015 рр.» Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за темою 4.4. «Вдосконалення організаційних та методичних засад програмування процесу фізичної реабілітації при дисфункціональних порушеннях у різних системах організму людини» (номер державної реєстрації 0111U001737), відповідно до «Плану НДР Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016–2020 рр.» за темою 4.2. «Організаційні та теоретико-методичні основи фізичної реабілітації осіб різних нозологічних, професійних та вікових груп» (номер державної реєстрації 0116U001609). Роль автора, як співвиконавця даних тем, полягала в обґрунтуванні та розробці комплексної програми фізичної реабілітації осіб із дорсалгіями в грудному відділі хребта в умовах спортивно-оздоровчого комплексу.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень і висновків, сформульованих в дисертаційній роботі. Наукові положення, висновки і рекомендації, що сформульовані в роботі Є.Г. Дешевого, обґрунтовані в цілому на достатньому обсязі досліджень. Автором використані аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний); контент-аналіз медичної документації і клінічні методи дослідження; інструментальні методи (електроспондилографія); соціологічні методи (анкетування, оцінка якості життя); методи математичної статистики.

Наукові положення, висновки та рекомендації є коректними, повністю відображають результати дослідження, яке проведено у три етапи.

Дисертантом проведена відповідна статистична обробка отриманих результатів за допомогою сучасних програм, тим самим забезпечивши достатній рівень вірогідності отриманих результатів. Актуальність та належний рівень наукової роботи обумовлюються аналізом 288 джерел вітчизняних та закордонних авторів. В цілому, зазначене вище дає можливість вважати, що дисертація виконана на достатньо високому

методичному рівні, а сформовані в ній положення, висновки та рекомендації є науково обґрунтованими.

Наукові результати досліджень і новизна дисертаційної роботи полягають в наступному: уперше обґрунтовано і розроблено структуру і зміст комплексної програми фізичної реабілітації для осіб із дорсалгіями грудного відділу хребта, визначальними особливостями якої є застосування елементів різних оздоровчих систем і сучасних фітнес-програм (пілатес, йога-23 (Y23), гімнастика О. Мамаєва, функціональний тренінг із петлями TRX, заняття у воді), масажу з елементами мануальної терапії та когнітивно-поведінкової терапії; уперше обґрунтовано засоби та методи відновлення для осіб із дорсалгіями грудного відділу хребта з урахуванням функціонального стану хребтово-рухових сегментів на основі аналізу даних електроспондилографії, індексу фізичного стану, клініко-функціональних характеристик та показників якості життя пацієнтів; уперше визначено зміст і спрямованість комплексної програми фізичної реабілітації хворих із дорсалгіями в грудному відділі хребта в умовах спортивно-оздоровчого комплексу і підібрані засоби відновлення, які сприяють формуванню моделі рухової поведінки, що дозволяє поліпшити якість життя пацієнтів; дістали подальшого розвитку дані про позитивний вплив методів та засобів фізичної реабілітації на функціональний стан ОРА та якість життя пацієнтів із дорсалгіями; доповнено дані досліджень про клініко-функціональні особливості осіб із дорсалгіями в грудному відділі хребта.

Практична значущість роботи полягає в розробці комплексної програми фізичної реабілітації для осіб із дорсалгіями в грудному відділі хребта в умовах спортивно-оздоровчого комплексу. Автором дисертації обґрунтовано засоби, методи і форми впливу комплексу засобів фізичної реабілітації залежно від ступеня та характеру порушення функцій ОРА, періоду та рухового режиму фізичної реабілітації. Розроблена програма впроваджена в практичну діяльність.

У **вступі** автором обґрунтовано актуальність обраної теми, чітко сформульовано мету роботи, об'єкт дослідження, предмет дослідження, використання наукових методів дослідження; зазначено зв'язок із науковими планами, темами. Дисертаційна робота Дешевого Євгена Григоровича спрямована на розв'язання важливої проблеми фізичної реабілітації осіб із дорсалгіями в грудному відділі хребта.

У першому розділі **«Сучасні погляди на використання засобів та методів фізичної реабілітації у пацієнтів із вертеброгенними дорсалгіями в грудному відділі хребта»** автором надано аналіз і узагальнення науково-методичної літератури з проблеми хронічного болю в спині та напрямків використання засобів фізичної реабілітації при вертеброгенних дорсалгіях.

В численних роботах науковців представлені дані про застосування засобів оздоровчого фітнесу в реабілітації пацієнтів із дорсалгіями на тлі популярності даного виду рухової активності. У той же час наукових розробок щодо використання даного засобу недостатньо. Актуальність проблеми, за даними фахівців, посилюється недостатньою ефективністю існуючих програм фізичної реабілітації пацієнтів з вертеброгенними дорсалгіями.

У **другому розділі «Методи та організація дослідження»** автором обґрунтовано й описано методи дослідження, відповідно до мети й завдань роботи; описано організацію та контингент досліджуваних. У дисертації було використано такі методи: аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний); контент-аналіз медичної документації і клінічні методи дослідження; інструментальні методи (електроспондилографія); соціологічні методи (анкетування, оцінка якості життя); методи математичної статистики.

Дослідження проведено в рамках трьох послідовних та взаємопов'язаних етапів, що забезпечили наступність у плануванні, одержанні, обробці, інтерпретації та поданні теоретичного та експериментального матеріалу.

У педагогічному експерименті взяли участь 67 пацієнтів (25 чоловіків та 42 жінки) працездатного віку із дорсалгіями грудного відділу хребта.

Таким чином, автором дисертації використані методи дослідження, які адекватні меті, завданням, об'єкту та предмету наукового дослідження.

У третьому розділі «Характеристика функціонального стану опорно-рухового апарату, фізичного стану та якості життя осіб із дорсалгіями грудного відділу хребта на етапі попередніх досліджень» надані результати обстеження пацієнтів: неврологічного дослідження функціонального стану м'язів спини і нижніх кінцівок, чутливість, трофіка тканин, глибокі рефлекси і координація рухів. Вивчено статику і динаміку всіх відділів хребта.

Встановлено, окремо щільність і трофіка м'язів спини змінюються у всіх пацієнтів, а підвищення щільності довгих м'язів спини зустрічається у 89% обстежених.

Проведено кількісну оцінку виразності психосоматичних скарг та фіксованість уваги пацієнтів на своєму фізичному та психічному стані.

Виходячи з цих результатів, автором зроблено висновок про те, що у досліджуваного контингенту спостерігається рівень болю нижче середнього, а в періоди загострення захворювання цей показник знаходиться вище позначки в 60%.

Обстеження пацієнтів з обрахуванням індексу фізичного стану (ІФС) показало, що 6,4% пацієнтів мали цей показник, що відповідав значенню «низький»; у 16,3% осіб – «нижче середнього»; із «середнім» показником ІФС було 46 (68,5%) осіб; і показник «вище середнього» визначили у 6 (8,8%) осіб.

Дані електроспінділографії свідчать про те що, за показник коефіцієнта бічної асиметрії (K2) нижче «фізіологічного коридору» (ФК) у 14 осіб; в нормі – 38 осіб; вище «фізіологічного коридору» – 13 осіб.

Коефіцієнт K4 – показник адаптаційної асиметрії – нижче «ФК» у 34 осіб; в нормі у 18 осіб, вище «ФК» у 15 осіб.

Оцінка якості життя за допомогою шкали Стратфорда (The Back Pain Function Scale of Stratford, BPFS) свідчить про обмеження в повсякденній

активності, порушення рухової функції істотно знижують якість життя хворих і призводять до обмеження працездатності.

Таким чином, результати констатуючого дослідження пацієнтів з дорсалгіями в грудному відділі хребта підтвердили необхідність розробки комплексної програми фізичної реабілітації для даного контингенту хворих, яка була б спрямована на купірування больового синдрому, структурно-функціональне відновлення, подовження фази ремісії та покращення якості життя. Вирішення даних завдань автор пов'язує можливим лише за умови постійних систематичних тренувань, що можуть бути реалізовані, зокрема, в умовах спортивно-оздоровчого комплексу.

Четвертий розділ «Комплексна програма фізичної реабілітації пацієнтів із дорсалгіями в грудному відділі хребта в умовах спортивно-оздоровчого комплексу».

Розроблена автором дослідження комплексна програма фізичної реабілітації хворих із дорсалгіями у грудному відділі хребта включає засоби фізичної реабілітації, елементи сучасних фітнес-технологій, м'яко-тканинні та сполучно-тканинні масажні техніки і метод когнітивно-поведінкової терапії.

Програма спрямована на поступове та максимально можливе відновлення фізичної та соціальної активності, вироблення у пацієнтів впевненості у власних силах та нової моделі поведінки за допомогою методів когнітивно-поведінкової терапії.

Авторська програма значну увагу приділяє спрямованості засобів функціональним можливостям організму пацієнтів, стану опорно-рухового апарату, рівню больового синдрому, показникам якості життя та доступності реабілітаційних засобів для пацієнтів.

Відмінною рисою авторської програми є заняття лікувальною гімнастикою із застосуванням вправ з методики О. Мамаєва, елементів Пілатесу, йоги-23, заняття у воді, функціональний тренінг TRX із підбором вправ базової та варіативної частин заняття, а також масаж із елементами

мануальної терапії.

Ефективність програми посилює когнітивно-поведінкова терапія, спрямована на переосмислення погляду пацієнта на свої проблеми, активна участь у процесі реабілітації, руйнування неадекватних моделей поведінки, підтримку та закріплення моделі поведінки, що передбачає максимально можливе подолання обмежень у фізичній та повсякденній активності пацієнтів та індивідуалізація програми.

У п'ятому розділі **«Ефективність комплексної програми фізичної реабілітації для осіб із дорсалгіями в грудному відділі хребта»** надані результати комплексного оцінювання функціонального стану пацієнтів із дорсалгіями в грудному відділі хребта по закінченню реалізації авторської програми.

У пацієнтів основної групи спостерігали збільшення показника ІФС з $0,58 \pm 0,06$ до $0,63 \pm 0,05$ у.о. ($p < 0,05$). Напроти у середній рівень ІФС в пацієнтів контрольної групи під впливом традиційної методики реабілітації збільшився з $0,56 \pm 0,07$ до $0,59 \pm 0,08$ у.о., проте ці зміни були статистично не значущими ($p > 0,05$).

Больові відчуття на момент обстеження у пацієнтів основної групи знизилися на 51,6 %, тоді як у контрольній групі лише на 7,1 % ($p > 0,05$).

Показник, що відображає середній рівень болю, в пацієнтів ОГ знизився на 48,4 %, а в контрольній групі на 37,3 %.

Позитивна динаміка показників, що відображають мінімальний та максимальний рівень болю, також статистично значуще була кращою в основній групі пацієнтів ($p < 0,05$).

За результатами суб'єктивної оцінки пацієнтами власного стану у пацієнтів основної групи також спостерігали більш суттєву позитивну динаміку порівняно з контрольною групою. У пацієнтів основної групи значно краще змінювалися показники самопочуття активності та настрою ($p < 0,01$), тоді як у пацієнтів контрольної групи динаміка збільшення цих показників була значно нижчою ($p > 0,05$), особливо психічних компонентів.

Автором отримані дані, за методом електроспондилографії, які свідчать про позитивну динаміку показників K1, K2, K3, K4 як в основній, так і в контрольній групах. Однак, лише в групі, яка використовувала авторську програму реабілітації, зміни показників K3 та K4 були статистично значущими: спостерігали збільшення значень K3 з 0,91 у.о. до 0,99 у.о., та зменшення K4 з 58,47 у.о. до 46,38 у.о. ($p < 0,05$). Кількість пацієнтів з показником K3 в нормі і кількість пацієнтів з показником K3, що знаходиться поза нормою, контрольної та основної груп після курсу реабілітації різняться статистично значуще ($p < 0,05$).

Під впливом авторської програми у пацієнтів спостерігали статистично значуще покращення інтегрального показника, що характеризує якість життя, тоді як у пацієнтів контрольної групи позитивна динаміка за відповідним показником була менш виразною. Найбільш значні позитивні зміни в основній групі відзначаються за низкою показників: звичайна робота, хатня робота, звичайні хобі, відпочинок та розваги, або спортивні заходи; сон; водіння авто.

Отримані дані свідчать про те, що розроблена комплексна програма фізичної реабілітації більш ефективна, порівняно з традиційною методикою, у відновленні видів активності, що впливають на загальну якість життя пацієнтів із дорсалгіями грудного відділу хребта.

Розділ шостий «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» присвячено обговоренню результатів власних досліджень. Результати дослідження підтвердили ефективність розробленої програми з залученням порівняльного аналізу отриманих даних з результатами, які висвітлені в вітчизняній та зарубіжній літературі.

Отримані результати підтверджують та доповнюють дані про позитивний вплив засобів фізичної реабілітації на організм хворих із вертеброгенною палогією і дають підставу рекомендувати її до застосування в практичній роботі лікувально-профілактичних закладів, реабілітаційних центрів відповідного профілю і фітнес-клубів.

Автореферат дисертації у повному обсязі відображає зміст і результати виконаної дослідницької роботи. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

Висновки в цілому відповідають отриманим у ході дослідження результатам, відбивають новизну роботи і її практичну значимість.

В процесі вивчення дисертаційної роботи в плані дискусії виникли деякі зауваження і питання, на які б хотілось отримати відповідь:

1. При аналізі підходів щодо існуючих методик фізичної реабілітації пацієнтів з дорсалгіями грудного відділу хребта було б варто, на наш погляд, розглянути їх з метою узагальнення недоліків.

2. Результати дослідження й ефективності розробленої програми доцільно було б, на нашу думку, урізноманітнити методами математичної статистики, що дозволило б здійснити більш глибокий аналіз.

3. Чи відбувалася і яким чином корекція програми фізичної реабілітації по закінченню певних періодів ?

4. Наскільки є стійким ефект, отриманий Вами при використанні розробленої програми?

Проте висловлені зауваження й дискусійні положення не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи. Вона є оригінальним, самостійним дослідженням з актуальної проблеми обґрунтування теоретичних засад і розробки програми фізичної реабілітації осіб з дорсалгіями в грудному відділі хребта в умовах спортивно-оздоровчого комплексу.

Всебічний аналіз отриманих результатів дозволив автору зробити 7 обґрунтованих висновків, які відповідають меті і задачам дослідження. Зміст дисертації повністю відображений в авторефераті та 7 опублікованих наукових роботах, з яких 5 – у наукових фахових виданнях України, рекомендованих ДАК МОН України, 2 з яких включено до міжнародної наукометричної бази. За матеріалами дослідження також опубліковані 1 праця апробаційного характеру та 1 праця, яка додатково відображає наукові

результати дисертації.

ВИСНОВОК

Дисертаційна робота Дешевого Євгена Григоровича за темою «Фізична реабілітація осіб з дорсалгіями в грудному відділі хребта в умовах спортивно-оздоровчого комплексу» за актуальністю, об'ємом виконаного наукового дослідження, його науковою новизною, практичною значущістю є завершеною науковою працею та відповідає п. 11 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року № 567, а її автор Дешевий Євген Григорович заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту (доктора філософії) за спеціальністю 24.00.03 – фізична реабілітація.

Офіційний опонент:

перший проректор Придніпровської
державної академії фізичної культури і спорту,
д.фізвих., доцент

С.М. Афанасьєв

підпис Афанасьєва С.М. засвідчую.

Начальник відділу кадрів ПДАФКіС

Н.І. Дем'янова